

دانشنامه فلسفه استنفورد

(۸۲)

دبیر مجموعه: مسعود علیا

سرشناسه: کروت، ریچارد، ۱۹۴۴ - م.
عنوان و نام پدیدآور: افلاطون/ ریچارد کروت؛ ترجمه ایمان شفیعبیک.
مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: ۸۴ ص.
فروست: دانشنامه فلسفه استنفورد؛ ۸۲ / دبیر مجموعه مسعود علیا.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۸-۳۳۹-۴
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: کتاب حاضر ترجمه بخش «Plato» از کتاب «Stanford encyclopedia of Philosophy» است.
یادداشت: واژه نامه. کتابنامه: ص. ۷۷. نمایه.
موضوع: افلاطون، ۴۲۷ - ۳۴۷ ق.م.
موضوع: Plato
موضوع: فلسفه - دایرةالمعارفها
موضوع: Philosophy--Encyclopedias
شناسه افزوده: شفیعبیک، ایمان، ۱۳۵۱ -، مترجم
رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ الف ۴ ک / B۳۹۵
رده بندی دیویی: ۱۸۴
شماره کتاب شناسی ملی: ۴۶۳۹۶۳۴

دانشنامهٔ فلسفهٔ استنفورد (۸۲)

افلاطون

ریچارد کروت

ترجمهٔ ایمان شفیعی بیک

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Plato

The Stanford Encyclopedia of Philosophy

Richard Kraut, Sep 11, 2013

این مجموعه با کسب اجازه از گردانندگان دانشنامه
فلسفه استنفورد (SEP) منتشر می‌شود.

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری،

شماره ۱۱۱، تلفن ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶

* * *

دانشنامه فلسفه استنفورد (۸۲)

دبیر مجموعه: مسعود علیا

افلاطون

ریچارد کروت

ترجمه ایمان شفیعی‌بیک

چاپ اول

۱۶۵۰ نسخه

۱۳۹۶

چاپ پژمان

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۴ - ۳۳۹ - ۲۷۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 600 - 278 - 339 - 4

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۶۰۰۰ تومان

فهرست

- پیشگفتار دبیر مجموعه ۷
- درآمد ۱۱
۱. آموزه‌های محوری افلاطون ۱۳
۲. معماهای افلاطون ۱۷
۳. گفت و شنود، صحنه، شخصیت‌ها ۲۱
۴. سقراط ۲۵
۵. سخن گفتن غیر مستقیم افلاطون ۲۹
۶. آیا می‌توانیم فکر افلاطون را دریابیم؟ ۳۳
۷. سقراط در مقام سخنگوی اصلی ۳۹
۸. پیوندهای میان گفت و شنودها ۴۳
۹. آیا افلاطون نظرش را درباره‌ی صورت‌ها عوض می‌کند؟ ۴۷
۱۰. آیا افلاطون نظرش را درباره‌ی سیاست عوض می‌کند؟ ۵۱
۱۱. سقراط تاریخی: گفت و شنودهای آغازین، میانی و پایانی ۵۷

۱۲. چرا گفت و شنودها؟ ۷۳

کتابنامه ۷۷

واژه‌نامه انگلیسی به فارسی ۸۱

نمایه ۸۲

پیشگفتار دبیر مجموعه

بسیاری از کسانی که در ایران به نحوی از انحا کار فلسفی می‌کنند و با فضای مجازی اینترنت نیز بیگانه نیستند نام دانشنامه فلسفه استنفورد^۱ را شنیده‌اند و چه بسا از این مجموعه کم‌نظیر بهره نیز برده باشند. این دانشنامه حاصل طرح نیکویی است که اجرای آن در سال ۱۹۹۵ در دانشگاه استنفورد آغاز شد و همچنان ادامه دارد. به لطف کمک‌هایی که گردانندگان این مجموعه از آن‌ها برخوردار شده‌اند، متن کامل تمامی مقالات این دانشنامه در اینترنت به‌رایگان و به آسان‌ترین شکل در دسترس خوانندگان علاقه‌مند قرار گرفته است.

نگاهی به ساختار و مندرجات مقاله‌ها و مرور کارنامه نویسندگان آن‌ها، که عموماً در حیطه کار خویش صاحب نام و تألیفات درخور اعتنا هستند، گواهی می‌دهد که با مجموعه‌ای خواندنی مواجهیم، مجموعه‌ای که غالباً مدخل‌های مناسبی برای ورود به گستره‌های متنوع تأمل فلسفی به دست می‌دهد. به این اعتبار، می‌توان به جرئت گفت کسی که می‌خواهد اولین بار با مسئله یا مبحثی در فلسفه آشنا شود، یکی از گزینه‌های راهگشایی که پیش رو دارد این است که ابتدا به سراغ مدخل یا مدخل‌های مربوط به آن در این دانشنامه برود.

دانشنامه فلسفه استنفورد (به سرپرستی دکتر ادوارد ن. زالتسا^۲)

---

1. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (SEP)

2. Edward N. Zalta

افزون بر این که پیوندی فراگیر میان فضای دانشگاهی و عرصه عمومی برقرار کرده، ویژگی‌های درخور توجه دیگری هم دارد. حجم بسیاری از مقاله‌های این دانشنامه چشمگیر است. ظاهراً دست نویسندگان در شرح و بسط کثیری از موضوعات و مباحث باز بوده است. دیگر این که در کنار مدخل‌های نام‌آشنا گاه به موضوعات و مسائل کم و بیش بدیعی پرداخته شده است که شاید در نظر اول ورودشان به دانشنامه‌ای فلسفی غریب بنماید و در عین حال خواننده را به بازاندیشی دربارهٔ دامنهٔ تفکر فلسفی و نسبت آن با زیست‌جهان خویش فراخواند. کتابنامه‌های مندرج در پایان مقاله‌ها نیز، که معمولاً به دقت تدوین شده‌اند، یکی از محسنات این دانشنامه است که به‌ویژه به کار دانشجویان و محققانی می‌آید که می‌خواهند در زمینه‌ای خاص پژوهش کنند. این را هم نباید از نظر دور داشت که خاستگاه این دانشنامه به هیچ روی موجب نشده است که متفکران و مباحث فلسفهٔ قاره‌ای نادیده گرفته شوند.

انتشار تدریجی این دانشنامه به زبان فارسی و فراهم کردن امکان مواجههٔ شمار هرچه بیشتری از خوانندگان علاقه‌مند با آن، چه بسا استمرار همان غایتی باشد که مورد نظر بانیان این طرح بوده است. بر این اساس، در گام نخست انتخابی اولیه از میان مدخل‌های پرشماری که در دانشنامه آمده است صورت گرفته و کار ترجمهٔ آن‌ها به سعی مترجمانی که با این طرح همکاری دارند به تدریج پیش می‌رود. ترجمهٔ کل دانشنامه البته غایتی بلندپروازانه است، به‌ویژه با توجه به این که هنوز همهٔ مقاله‌های آن به نگارش درنیامده‌اند. با این حال، تلاش بر این است که، در صورت فراهم بودن شرایط، انتشار این مجموعه استمرار پیدا کند و به سرنوشت مجموعه‌هایی دچار نیاید که آغازی چشمگیر داشته‌اند ولی دولتشان چندان پاینده نبوده است.

روال غالب این است که هر کدام از مدخل‌ها در یک مجلد منتشر شود، اما در مواردی که حجم یک مدخل از حداقل لازم برای این که به

هیئت مجلدی مستقل منتشر شود کمتر باشد، آن مدخل همراه با مدخل دیگری که با آن قرابت موضوعی دارد انتشار می‌یابد. به توصیهٔ دکتر زالتا، نسخهٔ اساس ترجمه‌ها آخرین ویراستی خواهد بود که در بخش آرشیو دانشنامه درج شده است، و همین امر در چاپ‌های مجدد ترجمه‌ها مبنای قرار خواهد گرفت. در مرحلهٔ ویرایش، تمامی ترجمه‌ها سطر به سطر با متن انگلیسی مقابله خواهند شد تا عیار کار درخور این مجموعه باشد. در این میان تلاش می‌شود توازن شایسته‌ای میان احترام به سبک و زبان هر مترجم از یک سو و اقتضائات مجموعه از سوی دیگر به دست آید. طرح انتشار این مجموعه شاید فردی بوده باشد، اما اجرا و اتمام آن البته کاری جمعی است و با تلاش مشترک و همراهی دوستانی میسر می‌شود که به این کار دل می‌سپارند. افزون بر ترجمانی که در این طرح همکاری می‌کنند، سپاسگزار دیگرانی هستم که مساعدتشان پشتوانهٔ اجرای شایستهٔ آن است. به‌ویژه از آقای دکتر زالتا و سایر گردانندگان دانشنامه قدردانی می‌کنم که اجازه دادند مجموعه حاضر به زبان فارسی منتشر شود. همچنین، باید یاد کنم از آقای امیر حسین زادگان، مدیر انتشارات ققنوس، که زمینهٔ اجرای طرح را فراهم کردند؛ آقای دکتر سید نصرالله موسویان، که یاری بی‌دریغشان برای این مجموعه بسیار مغتنم بوده است؛ آقای احمد تهوری، که در تسهیل ارتباطات نقش مؤثری داشته‌اند؛ و آقای جهانگیر ملک‌محمدی و یکایک همکاران ایشان در بخش فنی انتشارات، که می‌کوشند این مجموعه با شکل و شمایل درخور منتشر شود.

مسعود علیا

زمستان ۱۳۹۲

[درآمد]

افلاطون (?۴۲۹-۳۴۷ ق.م)، با هر برآوردی، یکی از خیره‌کننده‌ترین نویسندگان در سنت ادبیات غربی و یکی از ژرف‌اندیش‌ترین و جامع‌الاطراف‌ترین و تأثیرگذارترین آفرینندگان در تاریخ فلسفه است. او که یک شهروند آتنی بلندپایه است، در آثارش کشش خود را نسبت به رویدادهای سیاسی و جنبش‌های فکری روزگارش نشان می‌دهد، اما پرسش‌هایی که پیش می‌کشد چنان ژرف‌اند و برنامه‌هایی که برای پرداختن به آن‌ها به کار می‌برد چنان پرمعنی و وسوسه‌انگیزند که خوانندگان فرهیخته کم و بیش در هر دوره‌ای به طریقی از او تأثیر پذیرفته‌اند و در هر عصری فیلسوفانی بوده‌اند که از جنبه‌های مهمی خود را افلاطونی به شمار آورند. افلاطون نخستین اندیشنده یا نویسنده‌ای نیست که واژه «فیلسوف» شایستهٔ اطلاق بر اوست. اما او دربارهٔ این‌که فلسفه را چگونه باید دریافت و حدود و ثغور و اهداف درست آن چیست، چنان خودآگاه بود، و جریان‌های فکری‌ای را که با آن‌ها درگیر بود چنان دگرگون ساخت که مبحث فلسفه را، آن‌گونه که اغلب دریافت می‌شود - یعنی آزمودن باریک‌بینانه

و نظام‌مند مسائل اخلاقی، سیاسی، مابعدالطبیعی و معرفت‌شناختی به دستیارِ روشی متمایز - می‌توان نوآوری او خواند. نویسندگان اندک دیگری در تاریخ فلسفه غرب در ژرفا و گستره به پایهٔ او می‌رسند: چه بسا اجماع بر این باشد که تنها ارسطو (که نزد او درس می‌آموخت) و آکویناس و کانت با او در یک رده جای می‌گیرند.

آموزه‌های محوری افلاطون

بسیاری از مردمان معدودی آموزهٔ محوری را که افلاطون در نوشته‌های خویش از آن‌ها دفاع می‌کند به او نسبت می‌دهند: جهانی که بر حس‌های ما پدیدار می‌شود به‌نوعی ناقص و پراز خطاست، ولی ساحتی واقعی‌تر و کامل‌تر هست که موجوداتی (به نام «صورت‌ها»^۱ یا «مُثل»^۲) در آن ساکن‌اند، موجوداتی سرمدی و بی‌تغییر، و به یک اعتبار، نمونه برای ساختار و سرشت جهانی که بر حس‌های ما نمودار می‌شود. خوبی، زیبایی، برابری، بزرگی، همانندی، یگانگی، هستی، همسانی، ناهمسانی، تغییر و بی‌تغییری از جملهٔ مهم‌ترین این مجردات‌اند (اکنون چنین نامیده می‌شوند، چرا که در مکان و زمان نیستند). (این اصطلاح‌ها – «خوبی»، «زیبایی» و بقیه – را آنان که دربارهٔ افلاطون می‌نویسند غالباً با حرف بزرگ [در آغاز واژه] می‌آورند تا توجه خوانندگان را به جایگاه والای آن‌ها جلب کنند؛ دربارهٔ [دو اصطلاح] «صورت‌ها» (Forms) و «مثل» (Ideas) نیز به همین نحو عمل می‌شود.) بنیادی‌ترین تمایز در

---

1. forms   2. ideas

فلسفه افلاطون میان چیزهای آشکار کثیری است که زیبا (خوب، دادگرانه، یگانه، برابر، بزرگ) جلوه می‌کنند و آن چیز یگانه‌ای که به راستی زیبایی (خوبی، دادگری، یگانگی) است و چیزهای کثیر زیبا (خوب، دادگرانه، یگانه، برابر، بزرگ) نام و ویژگی‌های خود را از آن می‌گیرند. کم و بیش هر اثر اصلی افلاطون به طریقی به این تمایز اختصاص یا بستگی دارد. بسیاری از این آثار پیامدهای اخلاقی و عملی دریافت واقعیت به این طریق دوشاخه‌ای را واکاوی می‌کنند. [این آثار] ما را وامی‌دارند که ارزش‌هایمان را دگرگون سازیم از این راه که واقعیت بزرگ‌تر صورت‌ها و کاستی جهان جسمانی را از دل و جان بپذیریم. ما باید دریابیم که نفس چیزی است از نوعی متفاوت با تن – تا آن‌جا که برای این‌که کار خود را انجام دهد وابسته به وجود تن نیست، و زمانی که تعلق به هیچ چیز جسمانی دست و پای او را نبندد حتی می‌تواند بسیار آسان‌تر ماهیت صورت‌ها را به دست آورد. برخی از آثار افلاطون به ما می‌گویند که نفس در گذشته، هنگامی که پیش از زاده شدن صاحب خود بی‌جسم بود، صورت‌ها را دریافته است و توان یادآوری آن را هیچ‌گاه از دست نمی‌دهد (به‌ویژه بنگرید به منون^۱)، و زندگانی‌ای که ما می‌گذرانیم تا حدی پادافره یا پاداش گزینش‌های ما در یکی از زندگی‌های پیشین است (به‌ویژه بنگرید به واپسین صفحه‌های جمهوری^۲). اما در بسیاری از نوشته‌های افلاطون ادعا یا فرض می‌شود که

---

1. *Meno*   2. *Republic*

فیلسوفان راستین – یعنی آنان که دریافته‌اند تمایز نهادن میان واحد (چیز واحدی که خوبی است یا فضیلت است یا دلیری است) و کثیر (چیزهای کثیری که خوب یا فضیلت‌مندانه یا دلیرانه خوانده می‌شوند) چه مایه اهمیت دارد – در وضعیتی هستند که به سبب درجهٔ بزرگ‌تری از بینش که می‌توانند حاصل آورند، از لحاظ اخلاقی از مردمان ناآگاه برتری می‌یابند. برای پی بردن به این‌که چه چیزهایی خوب‌اند و چرا خوب‌اند (و اگر چنین پرسش‌هایی برای ما جالب نیست، [به جای آن‌ها می‌توانیم بپرسیم] چگونه می‌توانیم خوب شویم؟)، باید دربارهٔ صورتِ خوب پژوهش کنیم.